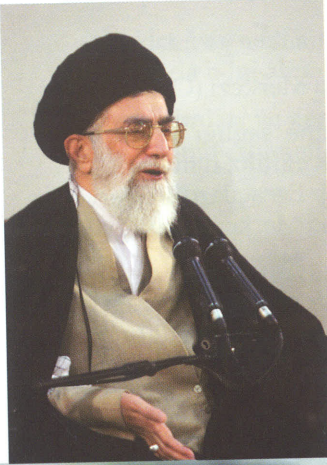

KAYNAYAN KAZAN; ORTADOĞU

Yaşanan Son Gelişmeler

25 Ocak 2006 tarihinde Filistin'de gerçekleştirilen parlamento seçimlerinden Hamas'ın birinci parti olarak çıkmayı başarması bununla birlikte İran'a yönelen ve giderek artan ABD tehdidinin daha yüksek sesle duyulur hale gelmesi, suların hiçbir zaman durulmadığı Ortadoğu'da kazanın bir kez daha kaynamaya başladığını işaret etmektedir.

ABD'nin bölgede büyük Ortadoğu projesi kapsamında da gerçekleştirmek istediği plan kapsamında, bir taraftan kendi çıkarlarını sağlama amacı, diğer taraftan da bu ülkeleri demokratikleştirme iddiaları yer almaktadır. Son üç yılda Afganistan ve Irak'taki yönetimlerin Amerikan güçleri tarafından yıkıldığı uluslararası camiada kabul görmüş bir gerçektir. ABD'nin yeni hedefi de bir süredir açıkça işaret edildiği gibi İran olarak ön plana çıkmış ve İran'a yönelik seçenekler arasında artık askeri bir hareketin bulunduğu da resmi olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır. Türkiye'nin bu gelişmeler karşısında Ortadoğu'da üstleneceği kilit rol ise büyük önem taşımaktadır.

ABD'nin Irak'ta karşılaştığı olumsuz koşullar ve yıkımın ardından Ortadoğu'da ikinci bir cephe açma ihtimali oldukça düşük gözükmemektedir ve bu yönde bir saldırı için ABD ilk önce Irak'ta kendi lehine bir statükonun oluşmasını bekleyecektir. İran'ın yürüttüğü ve yürütmekte taviz vermeyeceğini söylediği nükleer çalışmalar, Türkiye'nin bölgedeki konumu ve güvenliği açısından da tehdit oluşturmaktadır. Bir ülkenin nükleer program yürütmesiyle, onun nükleer güç olması arasında askeri anlamda anlaşmalarla düzenlenmiş bazı farklılıklar bulunmakta, ancak bunun tespiti çok kolay yapılamamaktadır. "Nükleer Güçlerin Yayılmasını Önleme Anlaşması" kapsamında, barışçıl amaçlarla nükleer yakıt üretimine ve nükleer teknoloji geliştirilmesine izin verilmektedir. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın denetlemesi şartıyla İran da bu anlaşmaya imza atan ülkelerden birisidir. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, İran'ın nükleer çalışmalarına ilişkin 2003'ten sonra gönderdiği raporlarda çelişkili ifadeler ve eksik bilgiler olduğunu öne sürmüştü, bazı kritik konularda İran'ın bilgi sakladığını ifade etmiştir. Amerikan yönetimi de bu noktadan hareketle, İran'ın tutumuna yönelik bir politika geliştirmeye çalışmaktadır. Bu politikaların gerçek dayanağını ise Irak'tan sonra Ortadoğu'da İsrail için en büyük tehdit olarak geriye İran'ın kalmış olması oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Bush yönetiminin Yahudi lobisiyle Clinton dönemine göre daha yakın ilişki içerisinde olması da, İran'a yönelik muhtemel bir hareketin hazırlayıcı etkenlerinden birisi olarak düşünülebilir. Ancak ABD'nin uluslararası arenada meşru kabul edilmeyen ve tepkiler toplayan Irak politikasından sonra İran'da farklı bir strateji izleyeceğine kesin gözle bakılmalıdır. Bu bağlamda, ABD öncelikle İran'a yönelik gerçekleştirmeyi düşündüğü hareket öncesinde uygun zemin ve koşulların yaratılmasına çalışacak, bu nedenle BM güvencesi ile Avrupa'nın tam olurluğunu kesinlikle almak durumunda kalacaktır. Bu hareket gerçekleştiği takdirde ise, ortaya Türkiye açısından çok daha önemli sonuçlar çıkmaktadır. İlk ele alınması gereken konu, bölünmeyle yüz yüze kalmış bir Irak'ın Türkiye için oluşturduğu risk potansiyeline ilaveten, bir de ilişkilerin geçmiş yıllara göre daha dengeli bir hal aldığı komşu İran ile NATO'nun baş aktörü ve stratejik müttefik sayılan ABD, sonu belli olmayan bir savaşa gireceklerdir. Böyle bir hareketin sonucunda, ABD başarılı

Batıya sırtını dönerek ve değişime direnç göstererek varolma savaşı verecek bir Hamas, kuşkusuz ki Filistin topraklarına barış getirme şansını yitirecek. Hamas'ın ilerleyen süreç içerisinde Filistin'e fayda sağlamak adına öncelikle terör örgütü kimliğinden sıyrılarak, siyasi parti yapısına dönüşmesi gerekiyor.

olsun ya da olmasın, terör hareketleri, sınır ihlalleri ve bu nedenlere bağlı çeşitli sıkıntılar Türkiye açısından artma eğilimi gösterecektir. ABD'nin başarılı olamadığı bir hareket ise Türkiye – İran ilişkilerine, diplomatik süreçleri aşacak biçimde zarar verecektir. Bu noktada Türkiye'nin duruşu öncelikle ulusal çıkarlarımız ve Ortadoğu haritasının geleceği açısından önem taşımaktadır. Böyle bir durumda herhangi bir duruş belirlemeden önce kar-zarar analizi yaparak; Ortadoğu'da nükleer silah gücüne sahip bir İran'ın mı, yoksa ABD ile savaş halinde olan bir İran'ın mı Türkiye açısından daha büyük riskler oluşturduğu üzerinde durulmalıdır... 1639 Kasr-ı Şirin Anlaşmasından itibaren Türkiye ve İran arasında ciddi bir çatışma meydana gelmemiştir. Ancak nükleer saldırı potansiyeline sahip bir İran, Ortadoğu'nun bütününde ve Türkiye ile ilişkilerde kendi lehine ciddi bir güç elde

etmiş olacaktır. Bununla birlikte özellikle Kafkasya'da üçüncü taraflar üzerindeki rekabette Türkiye'ye karşı

Bush yönetiminin Yahudi lobisiyle Clinton dönemine göre daha yakın ilişki içerisinde olması da, İran'a yönelik muhtemel bir hareketin hazırlayıcı etkenlerinden birisi olarak düşünülebilir.

bir adım da öne geçecektir. Son yıllarda Türkiye'de Amerikan karşıtı görüş ve düşüncelerin giderek artması artık ikili ilişkilerde rahatsızlık kaynağı olmaya başlamıştır ve yine son dönemlerde Türkiye, Amerika'dan görünüşte bağımsız hareket eden bir duruş sergilemektedir. Bu şartlar altında Türkiye için en rasyonel gözüken yaklaşım ikili ilişkiler daha gergin bir noktaya gelmeden, ABD ve İran ile yakın gelecekte ortaya çıkacak sorunları en aza indirme yönünde inisiyatifler üretmekten

geçmektedir. Çünkü Türkiye'nin İsrail ve ABD ile ilişkileri İran Türkiye ilişkilerini yakın gelecekte ciddi şekilde etkileyebilir.

Ortadoğu'da yaşanan bir diğer önemli gelişme de yazının başında ifade edildiği üzere Filistin'de yapılan son seçimlerde Hamas'ın birinci parti olarak çıkmayı başarmasıdır. II. İntifada dönemiyle beraber Hamas, hem eylemlerini hem de siyasi yapılanmasını artırmış ancak liderleri İsrail'in düzenlediği operasyonlarla tek tek öldürülmüştür. Hamas başarıyla çıktığı son seçimlerde 132

sandalyeden 76'sını kazanırken, en büyük rakibi "El Fetih" ise sadece 43 sandalyeye sahip olabilmıştır. ABD, AB ve İsrail, terörist örgütler listesine aldıkları Hamas'ın seçimlerde gösterdiği bu başarı karşısında oldukça büyük şaşkınlık yaşamışlardır. Bu gelişmeler sonucunda, Arap-İsrail çatışmasında arabuluculuk görevi yapan, BM, ABD, AB ve Rusya'nın oluşturduğu "Ortadoğu Dörtlüsü", 30 Ocak 2006'da İngiltere'de acil bir durum değerlendirme toplantısı düzenleyerek Filistin Yönetimi'ne sağlanan finansal yardımların devam edip etmeyeceğini tartışmışlardır. Toplantı sonucunda, ABD ve AB temsilcileri, yapılacak yardımların teröristlerin eline geçeceğinden duydukları endişe nedeniyle kesileceğini açıklamışlardır. Bu noktada analiz edilmesi gereken öncelikli konu, Ortadoğu'da Hamas liderliğinde bir Filistin yönetiminin nasıl bir süreci ifade ediyor olduğu ve Türkiye'nin yeni Filistin yönetimi ile kuracağı ilişkilerin başta Batı ve İsrail olmak üzere, dış politika dengelerini nasıl etkileyeceğidir.

Hamas'ın Gazze'deki liderlerinden Mahmud Zahar, kazanılan seçimin hemen ardından İsrail'i hiçbir şekilde tanımayacaklarını, tanıma yönünde bir hareketin Filistin davasına ters düşeceğini açıkça ifade etmiştir. Ancak Filistin, davasını sürdürürken, sadece Arap ve İslam ülkelerini arkasına alarak elde edeceği desteğin ne denli yeterli olacağı da Hamas tarafından düşünülmesi gereken bir gerçektir. Batıya sırtını dönerek ve değişime direnç göstererek varolma savaşı verecek bir Hamas, kuşkusuz ki Filistin topraklarına barış getirme şansını yitirecektir. Hamas'ın ilerleyen süreç içerisinde Filistin'e fayda sağlamak adına öncelikle terör örgütü kimliğinden sıyrılarak, siyasi parti yapısına dönüşmesi gerekmektedir. Bununla birlikte İsrail ile yapılan önceki anlaşmaları hiçe sayma yaklaşımından vazgeçmeli, silahlı eylem kanadını da bir an önce Filistin güvenlik güçleri bünyesinde toplamalıdır. Daha önce El-Fetih'in de benzer bir konumla iktidara geldiği ve silahlı kanadını polis gücüne dönüştürebildiği,

böylelikle siyasallaşma başarısı gösterdiği dikkate alınır, Hamas'ın da aynı süreçleri kendi yapısına uyarlayabileceği düşünülebilir. Çözüm yolunda Hamas öncelikle, İsrail ve Batı dünyası ile diyalog sağlamalı, mücadelesini diplomasi alanına taşıyarak, akılcı siyasi manevralar üretmelidir. Aksi yönde hareket ederek İsrail'e yönelik şiddet eylemlerini sona erdiremediği takdirde, hem İsrail'in sert misillemeleriyle karşı karşıya kalacak, hem de Batı'nın gözünde silahlı eylemler gerçekleştiren terör örgütü kimliğiyle tüm desteklerden mahrum olacaktır.

Filistin'de yaşanan bu gelişmeler karşısında Türkiye'nin benimseyeceği tutum, İsrail ve Batı ile ilişkiler yönün-

de Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır. Hamas'ın sürgündeki lideri Halid Meşal'in Ankara ziyareti, bilindiği üzere İsrail ve Amerika'da büyük tepki ile karşılanmış, İsrail içinde bulunulan aşamada böyle bir ziyaretin ve arabuluculuk düşüncesinin İsrail - Filistin ilişkilerine herhangi bir katkı sağlamayacağını, tam tersine Türkiye ile İsrail arasında onarılmaz yaralar açacağını ifade etmiştir. Peki, Türkiye Ortadoğu'da yaşanan böyle önemli bir gelişmeye karşı kayıtsız mı kalmalıydı... Türkiye, gerek AB ile gelmiş olduğu süreç, gerekse NATO içerisindeki konumu ve İslam ülkeleri ile olan tarihsel bağları itibarıyla Ortadoğu'da özel ve stratejik konuma sahiptir. Yine İsrail'in bölgedeki ikili ilişkileri göz önüne alındığında, bugüne kadar düşmanca girişimlerle karşı karşıya kalmadığı tek ülke yine Türkiye'dir. Bu noktadan hareketle, Ortadoğu'da istikrarın sağlanması yolunda Türkiye'nin arabuluculuğunu dışlayan bir alternatifi düşünmek rasyonel olmayacaktır. Uluslararası toplumun beklentilerini yansıtan doğru mesajların Hamas'a verilebilmesi Türkiye'nin aracılığı ile etkin düzeyde değişim ve dönüşümün temelini oluşturabilir. Ortadoğu'da yalnızlığa itilecek ve siyasi olarak tanınmayacak bir Hamas modeli, çok daha radikal stratejiler benimseyerek, Ortadoğu'dan beslenen küresel terör unsurlarından birisi olmaya devam edecektir. Dolayısıyla, Hamas'ın iktidara gelmiş olması, terör

kabul edilen bir unsurun siyasi yapılanmaya dönüştürülmesi noktasında Ortadoğu ve Batı açısından büyük bir avantajdır. Kartlar doğru oynandığı takdirde, radikal İslam hareketi olarak bilinen bir unsur, demokratik ve diplomatik mücadelenin ne olduğu konusunda bilgilendirilip, değişime adapte edilebilir. Bu adaptasyon sürecinin yol göstericisi de, öncelikle bölgede istikrarın ve demokrasinin en güzel modelini teşkil eden, "yurtta sulh cihanda sulh" anlayışını benimsemiş Türkiye olmalıdır.

**Ortadoğu'da
nükleer silah gücüne sahip bir
İran'ın mı, yoksa ABD ile savaş
halinde olan bir İran'ın mı
Türkiye açısından daha büyük
riskler oluşturduğu üzerinde
durulmalıdır?**

